

Etnografie komunikace

SAN205 Lingvistická antropologie

Řeč jako jednání

- Dlouhá tradice západní filosofie vychází z předpokladu, že výroky a promluvy mohou být posuzovány z hlediska jejich pravdivosti
- Na promluvy se však také můžeme dívat jako na samostatná jednání - řečová jednání
- tvrzení, dotaz, slib, prosba, příkaz, varování, pozdrav, omluva...
- Pragmatika
 - nezabývá se jazykovým výrazem jako abstraktní demonstrací jazykového systému (slovem, frází, větou)
 - nýbrž jako něčí výpovědí vyslovená v dané situaci s určitým konkrétním záměrem

J. L. Austin (1911-1960)

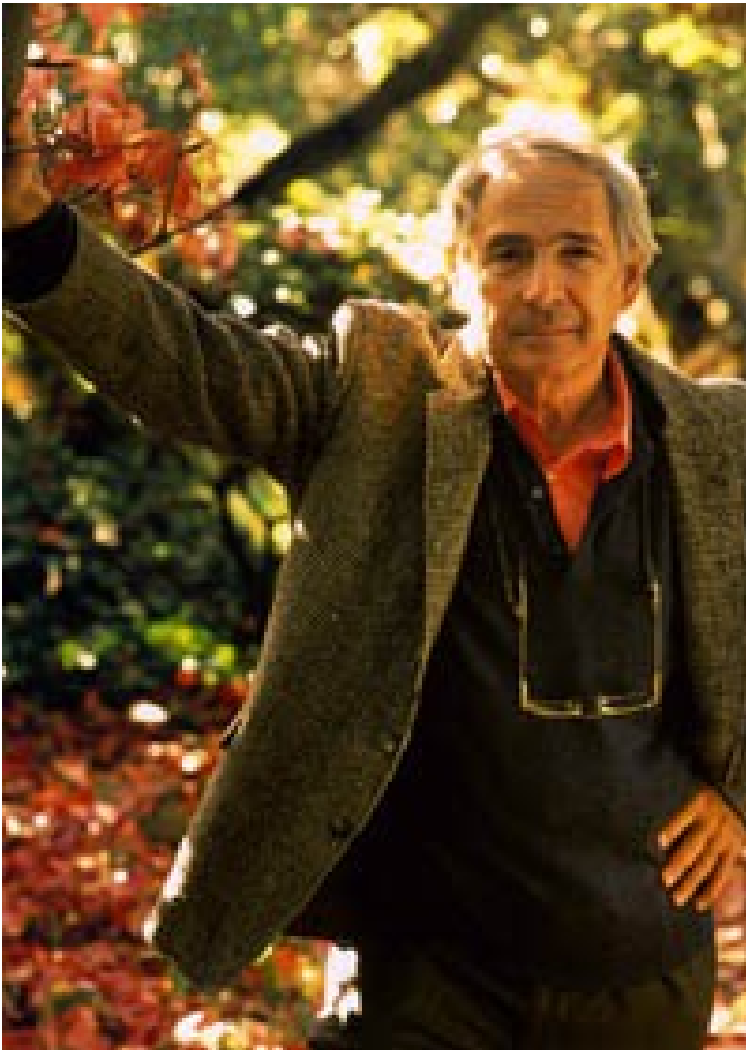
- ukázal, že na řeč se můžeme dívat jako jednání, na promluvu jako čin s mocí měnit věci ve světě
- Performativní promluvy
- Mluvní akty
 - lokuce
 - ilokuce
 - perlokuce

- Lokuční akt - odráží hledisko obsahové
 - v konvencionalizovaném pořadí sdělovány doslovné významy
 - samotný akt mluvení
- Ilokuční akt - odráží hledisko záměru (intence mluvčího)
 - uskutečnění konkrétního druhu řečového jednání (slib, varování, hrozba...)
 - ilokuce = realizovaný akt
- Perlokuční akt - odráží hledisko účinku na adresáta
 - míní se jím akt vyvolání účinku vyslovením/napsáním výpovědi

Příklad

- lokuce: „Pozdrav strýčka!“
 - výrazem „pozdrav“ mínil mluvčí význam imperativu daného slovesa
 - výrazem „strýčka“ mínil konkrétní osobu
- ilokuce: příkaz, rozkaz, nařízení, rada ...
- perlokuce: recipient se zachoval podle přání produktora – pozdravil strýčka

John Searl (*1932)

- reprezentativní akty
(tvrzení)
- direktivní akty
(příkaz)
- komisivní akty
(slib)
- deklarativní akty
(vynesení rozsudku)
- expresivní akty
(vyjádření pocitu)

Etnografie komunikace

- Sociální význam komunikace
- Fatická funkce
- Jazyk udržující realitu
- Jak lidé kooperují s cílem udržovat realitu a jakých jazykových prostředků k tomu využívají

Užívání řeči

- Hovořit a nehovořit
- Význam ticha
- Potěšení v rozhovoru
- Oceňovaná schopnost hovořit
- Být vyslyšen/a
- Míra participace na komunikaci
- Komunikace jako výměna informací?

Etnografie komunikace

- Etnografie komunikační události – popis všech relevantních faktorů, které nám dovolují pochopit jak komunikační událost dospívá ke svému cíli
- Hymes (1974) – SPEAKING model

SPEAKING model

- Setting and Scene (prostředí a scéna)
- Participants (participanti)
- Ends (cíle)
- Act sequence (sled)
- Key (klíč)
- Instrumentalities (prostředky)
- Norms of interaction and interpretation
- Genre (žánr)

Setting and Scene

- Setting
 - Čas a místo
 - Konkrétní fyzické podmínky
- Scene
 - abstraktní psychologické nastavení
 - kulturní definice příležitosti

Participants

- Mluvčí
- Posluchači
- Často jde o směs rolí

Ends

- Obvyklé a očekávatelné výstupy
- Osobní cíle participantů vázané na danou příležitost

Act sequence

- Forma a obsah toho, co je sdělováno
- Lépe řečeno - jak jsou tyto dva aspekty využity vzhledem k předmětu komunikace
- Klasická oblast zájmu lingvistů

Key

- Tón, způsob, „duch“ - vážnost, serióznost, odlehčenost, přesnost...
- Významná vazba na obsah komunikace
 - kdy se tón rozchází/koresponduje s obsahem
- Metainformace – posluchač se dozvídá, jak má komunikaci interpretovat (ironie, žert, upřímnost)
- Gesta, mimika, intonace

Instrumentalities

- Volba kanálu – mluvený, psaný, ale též jazyk, dialekt, kód, registr
- Prostředky se mohou kombinovat

Norms of interaction and interpretation

- Specifické normy interakce vázané na danou komunikační situaci
- Hlasitost, ticho, pohled...

Genre

- jasně ohraničené typy promluv
- básně, přísloví, hádanky, kázání, modlitby, přednášky apod

- Komplexnost popisu komunikačního procesu ukazuje na náročnost jeho zvládnutí
- Lidé se liší ve schopnostech vládnout komunikací, což sebou často nese další významy
- Bauman – *Verbal Art as Performance*